

Lauri Ratia

Harri Saukkomaa

PELASTAJA

KUINKA KRIISIYRITYS NOSTETAAN
KUOLEMAN KUILUSTA

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

© Lauri Ratia, Harri Saukkomaa ja Kustannusosakeyhtiö Otava 2024

Kuvat Lauri Ratian kotiarkistosta, jos ei muuta mainita

ISBN 978-951-1-43706-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2024

Sisällys

Esipuheet | 9

1

Nuoren suorittajan oppivuodet | 15

Lasinpuhaltajia Karjalassa – Synnyin sodasta toipuvaan Suomeen – Lapsuuden kesät ja ”työleirit” – Sotien jäljet, isän vaatimukset – Kaikki tiet veivät Karjalaan – Äitiäni saan kiittää musiikista – Isäni jätti elämäni etsinnän – En jaksanut innostua politiikasta – Puoliso löytyi Sitsimiesten salaseurasta

2

Kohti suurta maailmaa, ja sieltä takaisin | 34

Perheelle jäi liian vähän aikaa – Suoraan kuumaan kattilaan – Kairamon kohtalo järkytti – ”Korppikotkien” pesään ja keskelle lamaa – Kylmää kyytiä ja 200 työhakemusta – Huipputekniikasta sora- ja betonikeisariksi

3

Hallitusammattilaiseksi ja valtion luottomieheksi | 53

Omat ”kaukopartioretkeni” häämöttävät

4

Telakka, joka oli upota | 60

Valtion ja pankkien luottomieheksi – Kohti auringonlaskua? – Tilanne heikkenee entisestään – ”Normaali” hallituksen jäsen – Järjestys ja työturvallisuus ovat kaikki kaikessa – Jättäilaiva konkurssihuhujen keskellä – Valtio varautui yrityssaneeraukseen – Pelastajan luottopelaajat – Miten telakka pelastetaan omistajasta huolimatta? – Matka Miamiin, ja puhelin soi jälleen – Kohti Papenburgia – Pelastaja vailla valtakirjaa – Ministeri matkustaa teelle Papenburgiin – Harri Kulovaara ottaa puhelun Pälkäneelle – Tärkeintä on, että yritys jää henkiin – Suurlähettiläs uhkaa ”diplomaattisella selkkauksella” – Rahoituspaketti syntyy konkurssiuhan varjossa – Ministeri: ”Tehkää kaikki laillinen ja järkevää” – Sisko Hellgren taistelee laivan kasaan – Nordea iskee puukon selkään – Myyntineuvottelut venyvät, telakan tilanne pahenee – Kauppa syntyy kaikesta huolimatta – Perhe haluaa päättää asiat itse – Pelastus ohuen langan varassa

5

Kaivos, joka oli romahtaa | 116

Pekka Perä vierailee Fabianinkadulla – Bioliuotus Talvivaaran/Terrafamen ytimessä – Kipsisakka-altaat murensivat Talvivaaran maineen – Puhelin soi jälleen – Valtion luottomieheksi syvälle kaivokseen – Ensi kerran Sotkamoon – Kriisiyhtiötä johdetaan edestä – Onnistumisen pakko ajaa onnistumaan – ”Aseella uhaten” – Revontulet Katinkullan yllä – Tuloksilla on hintansa – Turvallisuus on aina tärkeintä – 8 päätyövirtaa, 32 hanketta, 660 virstanpylvästä – Suuria ja pieniä uutisia – Pikkujouluista vesien hätäjuoksutukseen – Ensi tapaaminen Trafiguran kanssa – Tarvitsimme yhden hyvän vaihtoehdon – Ministeri poliittisissa paineissa – Kotimaiset ”pelastajat” – Oikea pipo väärässä päässä? – Pääministerin kiirastuli jatkui – Historiallinen sopimus – Iloinen uutinen ja voittajan fiilis – Vakautta maailman myrskyissä – Lähi-idästä Sotkamon pakkaseen – Terveysluksesta Abu Dhabin tyyliin – Rotkokehärjäkälä ravisutti kaivosta – Tulevaisuuden suuntia – Pääministerin Tesla oli aikansa uutinen – Veden ja tulen välissä – Elämää oli toki muuallakin – Terrafamesta tulee kansainvälisesti haluttu kumppani – ”Jokeri” – Korona iski myös Terrafameen – Katseet kohti autoteollisuutta – Trafigura pääsi otsikoihin – Akkukemikaalitehdas käyntiin – Vaikeudet eivät loppuneet – Suuret odotukset ja todellisuus – Tulipalopakkanen ja tuttuja pulmia

6

Kauppa, joka pelastui kuoleman porteilla | 215

Stockmann on ollut aina elämässäni – Mielenkiintoinen tarjous, mutta paljon kysymyksiä – Tiukkoja paikkoja, painostavia neuvotteluja – Omistajien riitelyn piti loppua nopeasti – Pahin ongelma alkuun oli 700 miljoonan euron nettovelka – Etelän mustavalaat Kapkaupungin lahdella – Toimitusjohtaja jätti Stockmannin matkalla yhtiökokouksesta hallitukseen – Muutosjohtamisen toimisto perustettiin – Omistajien tahto jäi kuitenkin epäselväksi – ”Olet varmaan uusi täällä” – ”Lauri, mitä hemmettiä sinä täällä teet” – Pelastaminen vaati luotettavaa tietoa – Uusi toimitusjohtaja löytyi – Omistajien tahto löytyi ja kirkastui, mutta rahoitus oli tiukassa – Presidentti: ”Kyllä mies tunnetaan” – Pikku-uutinen Wuhanin kaupungista – Lindex halusi globaaliksi muotitaloksi – Valmiuslaki astui voimaan Suomessa – Meidän piti varmistaa oma kassamme – Suomen hallitus sulki ravintolat – En tiedä, mistä sain energiani riittämään – Stockmann oli ajautumassa likviditeettikonkurssiin –

Yrityssaneeraus nousi vaihtoehdoksi – Tarvitsimme ”rahan säilytyspaikkoja”
– Pankit halusivat Jyrki Tähtisen selvittäjäksi – Varma jätti hakemuksen
yrityssaneerauksesta – Puolisoni Marja sairastui haimasyöpään – Aamu ei
poistanut painajaisia – Hotelli Kämp ehdotti yhteistyötä – Elämäni kovimmat
kuukaudet edessä – Elämä pankkien kanssa ei ollut aina helppoa – Äitini
siirtyi ajasta ikuisuuteen – Pankit pelkäsivät yhä konkurssia – Rakensimme
strategiaa viulukilpailulle – Näkymä kirkastui vuoden 2020 loppuun –
Pääomistajat lähettivät kirjeyllätyksen – Stockmannin osake lähti 20 prosentin
nouseen – Aleksanterinkadun kiinteistön myynti alkoi – Historiallinen päivä:
saneerausohjelma hyväksyttiin – Kriisijohtajan on aika poistua Stockmannista
– Korona vaikutti Stockmannilla kaikkeen

7

Elämä: hauras ja arvaamaton | 310

Istuimme vierekkäin ja katsoimme merelle – Marja nukkui pois illalla – Musiikki
on muovannut minut

8

Opit ja kokemukset pelastusoperaatiosta | 319

Turun telakka – Terrafame – Stockmann – Miten kriisi otetaan hallintaan
– Miten niin kriisi – Mitä muutoksen suunnittelu vaatii – Mitä muutoksen
johtamisessa tarvitaan – Kriisiä ja muutosta johdetaan edestä – on laitettava
itsensä likoon – Muutoksia, roolituksia ja maineen hallintaa – Perustekeminen
on samaa yrityksessä kuin yrityksessä – Viestitä, viestitä, viestitä – ketään ei
voi viestittää hengiltä – Kriisi saapuu hiipien – miten se selätetään – Mistä
rahat ja rahoittajat – kassa, kassa, kassa ja taas kassa – Vahvat tarinat, mutta
syvämuutos oli välttämätön

Epilogi – missä mennään nyt | 370

Turku – Sotkamo – Aleksanterinkatu – Peräpeiliin on syytä katsoa entistä
harvemmin

Henkilöhakemisto | 379

Esipuhe

Vuonna 2015 kesäkuussa törmäsin työ- ja elinkeinoministeriön silloiseen kansliapäällikköön Erkki Virtaseen Pohjoisesplanadin ja Unioninkadun kulmassa. Hän onnitteli Turun telakan onnistuneesta pelastusoperaatiosta ja kysyi sitten: ”Oletko ajatellut kirjoittaa kirjaa aiheesta?” Olin hieman yllättynyt kysymyksestä ja kysyin: ”Kuinka niin?” Erkki totesi, että asiaa kannattaisi oikeasti pohtia, koska niin merkittävästä teollisuudesta oli kysymys. Kirja-ajatus kuitenkin hautautui varsin nopeasti Terrafamen hallituksen puheenjohtajuuden ja kaivoksen käynnistämisen ja ylösajon myötä. Se vei kaiken aikani.

Kirja ilmestyi kuitenkin uudelleen ajatuksiini, kun erään tunnetun kustantajan edustaja otti minuun yhteyttä pian sen jälkeen, kun olin aloittanut Stockmannin hallituksen puheenjohtajana vuonna 2019. Hän ehdotti kirjan kirjoittamista Turun telakan, Terrafamen ja Stockmannin pelastamisesta ja transformaatioista eli syvämuutoksista. Sanoin, että olin juuri aloittanut työt Stockmannilla enkä osannut kuvitella, miten voisin Stockmannin transformaation lähtiessä käyntiin kirjoittaa siitä riittävän avoimesti, varsinkin kun kyseessä oli merkittävä pörssiyhtiö.

Asia oli sen verran kiinnostava, että kysyin, mitä mieltä miniäni Nona Ratia, Otavan liiketoimintajohtaja, olisi asiasta. Kirjan kirjoittamisen selvittely lähtikin käyntiin. Tapasin joulukuussa 2019 Otavan kustannuspäällikkö Jarkko Vesikansan, joka oli sitä mieltä, että kyse on teollisuus- ja taloushistorian kannalta niin merkittävistä hankkeista ja tarinoista, että kirja kannattaisi kirjoittaa. Rohkenin epäillä kirjan kiinnostavuutta lukijoille, mutta Jarkko oli toista mieltä.

Totesin, että tarvitsen parikseni kirjoittajan, joka on ollut tekemisissä kaupallisten ja teollisten asioiden kanssa ja joka on kirjoittanut tällaisista asioista ammatikseen. Erilaisten vaiheiden jälkeen sain työparikseni Harri Saukkomaan, joka on suurelta osin tuottanut kirjan tekstin. Työ Harrin kanssa on ollut inspiroivaa ja hauskaa. Lämmin kiitos Harrille ikimuistoisesta yhteistyöstä.

Minulla on aina ollut varsin hyvät muistiinpanot eri yhtiöiden asioista. Ne pitävät sisällään kokouksia, puheluita, keskusteluja ja muuta muistiin merkittyä. Sen lisäksi sähköinen kalenterini ja hyvät sähköposti- ja muut arkistoni ovat olleet suurena apuna. Kirjoitin Harrin kirjoitustyötä varten näistä materiaaleista satojen sivujen mittaiset, hyvinkin yksityiskohtaiset tausta-aineistot, jotka nyt olen myös antanut kullekin yhtiölle mahdollista myöhempää historiankirjoitusta varten.

Olin Harrin pyynnöstä myös tehnyt ehdotuksen henkilöistä, joita kirjan tekemistä silmällä pitäen kannattaisi haastatella. Sen lisäksi haastattelin useita henkilöitä erityisesti Turun telakkaan liittyen. Harri on puolestaan päättänyt henkilöt, keitä hän on kirjan tekemistä varten haastatellut.

Henkilökuvani on Harrin kirjoittama. Se perustuu Harrin kanssa käytyihin moniin keskusteluihin ja äitini Liisa Ratian kirjoittamaan ja veljeni Heikin ja minun vuonna 2013 toimittamaan sukukirjaan *Juuremme Karjalassa*. On ollut haastavaa päättää, mitä kerron itsestäni ja perheestäni. Työ ja välillä sen tavaton intensiivisyys on onneksi saanut vastapainoksi musiikin, monet urheiluharrastukset, taiteen ja kulttuurin.

Turun telakan tarina kirjassa päättyy vuoteen 2015, jolloin työni Meyer Turku Oy:n hallituksen jäsenenä päättyi. Telakan kiihkeä pelastustarina ajoittuu vuosille 2013–2015.

Terrafamen tarina on paljon pidempi. Se alkoi alkukesästä 2015 ja jatkuu edelleen. Terrafamen käänteen aikaansaaminen on vienyt lähes kahdeksan vuotta. Yhtiö kääntyi voitolliseksi vuonna 2022, ja kiihkeä kehitystyö, jossa Terrafamesta on tulossa paitsi eurooppalaisen

autoteollisuuden merkittävä alihankkija myös Euroopan unionin alueen ainoa uraanitoimittaja, jatkuu edelleen. Myös työni hallituksen puheenjohtajana jatkuu.

Stockmannin tarina kuvaa ajanjaksoa vuoden 2018 lopulta vuoden 2021 yhtiökokoukseen. Stockmannin tarina liittyy monella tavalla Suomen tarinaan. Siksi Stockmannin pelastaminen on ollut yksi elämäni hienoimpia, mutta samalla henkilökohtaisella tasolla vaikeimpia projekteja. Puolisoni Marja sairastui juuri koronasulkujen voimaantumisen jälkeen haimasyöpään huhtikuun alussa 2020 ja nukkui pois marraskuussa 2021. Hän halusi, että elämme koko ajan normaalia elämää ja että jatkan työtäni. Se oli viisas päätös.

Kirjan viimeisessä luvussa käyn läpi näissä projekteissa saatuja oppeja ja kokemuksia. Toivon, että niissä on lukijalle jotakin uutta ja samalla jotakin, mitä vastaan voi peilata omia kokemuksiaan. Näitä asioita minulta on myös kysytty varsin usein.

Haluan kiittää kaikkia henkilöitä, jotka ovat lukeneet ja kommentoineet kirjoittamiani tausta-aineistoja ja kirjan eri lukuja. Erityisesti haluan kiittää Sisko Hellgreniä, Matti Hietasta, Mikko Huttusta, Pekka Jaatista, Janne Känkästä, Esa Lageria, Jari Lahtea, Jari Latvasta, Joni Lukkaroista, Tuomo Mäkelää, Jukka Naulapäättä, Ville Sirviötä, Jyrki Tähtistä, Seppo Voutilaista ja Tove Westermarckia.

Lisäksi haluan lausua kiitokseni kustannuspäällikkö Jarkko Vesikansalle hänen arvokkaasta ohjauksestaan ja kustannustoimittaja Päivi Ylöstalolle kirjan upeasta viimeistelystä.

Marjan ja lasteni Lauran ja Sampsan perheiden kannustus on ollut hyvin tärkeää kirjan edistymiselle. Haluan myös kiittää nykyistä puolisoani Päivi Pousaria, joka on tullut elämäni Sibelius-viulukilpailujen kautta. Hän on tukenut ja rohkaissut minua kirjan saamisessa valmiiksi.

Katajanokalla Helsingissä 4.8.2024

Lauri Ratia

Esipuhe

Kirjoilla on kohtalonsa. Kuten ihmisilläkin.

Kun Lauri Ratia ja Otava ehdottivat, että ryhtyisin tekemään Lauri Ratian kirjaa yritysten pelastamisesta, en tiennyt mihin lähdin. Sekään ei ole täysin harvinaista. Kirjan tekeminen on kuin merimatka. Kannattaa valita matkatoverinsa hyvin, jos aikoo lähteä kauas. Merimatkastakin tässä kirjassa kerrotaan.

Tässä kirjassa käydään telakalla, kaivoksessa ja tavaratalon uumenissa. Kirja kertoo siitä, miten kuoleman kierteessä oleva yritys pelastetaan.

Toisinaan kirjan tekeminen ”päähenkilön” kanssa on vaikeaa, koska ei ole riittävästi muistiinpanoja. Tai muisti ei toimi. Tässä kirjassa tilanne oli päinvastainen: muistiinpanoja oli ainakin tarpeeksi. Ja päähenkilön muisti toimi. Lauri Ratialla on ollut poikkeuksellinen tapa kirjoittaa tapahtumat muistiin hyvällä käsialalla pieniin mustakantisiin muistikirjoihin. Se on helpottanut kirjan tekemistä, mutta samalla olen joutunut ehdottamaan ja joskus päättämäänkin, mitkä ovat suuria ja pieniä asioita. Ja loppujen lopuksi päätökset on tehnyt Lauri Ratia itse. Tässäkin kirjassani puhuu yksikön ensimmäinen persoona eli Lauri Ratia. Olen oppinut, että se on vaikein muoto, mutta sitä kannattaa silti yrittää. Lukija päättäköön, miten hyvin Lauri Ratia ja minä olemme siinä onnistuneet.

Noin kolme vuotta kestäneen kirjaprojektin aikana minulla on ollut ainutlaatuinen mahdollisuus oppia Lauri Ratian työtavoista, sinnikkydestä, täydellisyyden tavoittelusta ja päättäväisyydestä. Hänen kokemuksensa yritysten pelastamisesta on ainutlaatuista Suomessa ja myös maailmalla. On selvää, että ilman Lauri Ratiaa tässä kirjassa

kerrotut yritystarinat olisivat todennäköisesti päättyneet katastrofiin tai konkurssiin. Toista Lauri Ratiaa ei Suomessa ole, eikä ehkä tulekaan.

Lauri Ratia korostaa, että kaikissa yrityksissä on myös kysymys oikeasta tiimistä. Hänen salaisuutensa on ollut oikeiden ihmisten, asiantuntijoiden ja verkostojen löytäminen. Pelastus on ollut mahdollista vain yhteistyöllä. Se on kirjan tärkeä viesti kaikille yritysjohtajille, kaikille johtajille ja kaikille vastuunkantajille kaikissa organisaatioissa.

Kirja on ollut vaativa urakka. Haastatteluja on kertynyt satoja sivuja Lauri Ratian satojen muistiinpanoliuskosten lisäksi. Yksityiskohtien määrä on valtava.

Kiitän Lauri Ratiaa loistavasta yhteistyöstä. Hän on tyypilliseen tapansa pannut paljon keskittynyttä energiaansa kirjan tekemiseen. Se on helpottanut minun työtäni.

Lämmin kiitos taustatyön tekijöille: Ämiir Naboulsi, Viivi Nieminen, Ella Mäkelä, Sonja Siirtola, Antti Peuraniemi, Milena Määttä-Lahtinen ja Teppo Similä. Suuret kiitokset Otavan kustannuspäällikölle Jarkko Vesikansalle ja erinomaiselle kustannustoimittajalle Päivi Ylöstalolle kärsivällisyydestä ja hyvästä työstä.

Lopuksi tärkein kiitos vaimolleni Melek Mazicille, joka jaksoi kannustaa kirjailijaa taas kerran. Varsinkin, kun tämäkin kirja oli tehty perheeltäni varastetulla ajalla: lomapäivinä, varhaisina aamuina ja pitkinä viikonloppuina. Ja ajatuksissani kirja oli myös useimpina päivinä ja öinä.

Helsingin Telakkakadulla 3.8.2024

Harri Saukkomaa

1

Nuoren suorittajan oppivuodet

Kesä 1957. Aurinko tuntui paistavan aina, kuten usein muistoissa jälkikäteen. Matkustimme mummoni Emilian kanssa Kaskisiin. Matkasta oli puhuttu paljon kotona, ja olin nähnyt unia seikkailuista, maisemista, ostoksista ja merestä. Mutta ensin piti matkustaa satamaan linja-autolla. Lopulta pääsimme perille. Näin laivan redillä, sille piti mennä soutuveneellä. Laivan kylkeen oli kirjoitettu nimi: Elsa. Laivalla tapasin serkkuni Jyrkin, joka oli kolme vuotta minua vanhempi. Ehkä siitä johtui, että Jyrkiä kiinnostivat laivan perämiehen tyttäret enemmän kuin minä. Jyrki oli 14-vuotias, minä vasta 11-vuotias.

Isoisäni Anton otti meidät vastaan laivalla. Tuolloin 75-vuotias isoisäni oli yhä merikarhu. Hän oli lähtenyt merille 12-vuotiaana vuonna 1895. Hän oli purjehtinut Hyväntoivonniemen ympäri kaksi kertaa, vuosina 1913 ja 1914. Sen jälkeen hän oli Laatokalla kapteenina. Seitsemänkymmppisenä isoisäni kanteli yhdellä kädellä viidenkymmenen kilon viljasäkkejä.

Myöhemmin ihmettelin, kun isoisä teki eläkkeellä pullolaivoja. Hän laittoi pullon suusta sinistä kittiä sisään pulloon, työnsi laivan pulloon varovasti mastot alhaalla ja veti sitten mastot ylös. Isoisän kädet olivat valtavat kokoiset, ainakin kolme kertaa suuremmat kuin minun käteni. En lakannut ihmettelemästä, miten hän pystyi tekemään niillä käsillä pullolaivoja. Mutta ennen pullolaivojen aikaa isoisäni aikoi tehdä vielä viimeisen pitkän merimatkan vuonna

1957, ja mukaan hän aikoi ottaa kaksi pojanpoikaansa ja puolisonsa. Onneksi en ymmärtänyt pelätä matkaa. Olihan kyseessä isoisäni, joka pystyi mihin tahansa.

Monta vuotta ei ollut jäljellä Elsa-laivallakaan. Se romutettiin kaksi vuotta matkamme jälkeen. Elsa oli rakennettu Tanskassa jo vuonna 1900. Myöhemmin laiva oli neuvostoliittolaisessa omistuksessa, mutta se palasi Suomeen monien vaiheiden jälkeen vuonna 1937. Elsa oli rahdannut puutavaraa kymmenen vuotta vuodesta 1949 alkaen. Nyt se oli lähdössä tutulle reitilleen.

Laiva lähti matkalle propsilastissa, eli puutavaraa vietiin Rotterdamiin. Se palasi myöhemmin Uuteenkaupunkiin. Ensimmäiset yöt nukuimme turvallisesti isoäidin selän takana, sen jälkeen saimme oman hytin.

Merimatkasta muistan välähdyksinä Kielin kanavan, Rotterdamin satama-altaan ja merisairaana oksennukseni.

Rotterdamissa tuulet ja meri unohtuivat hetkeksi. Pääsin hienoon tavarataloon, joka saattoi olla de Bijenkorf. Siellä minulle ostettiin paloauto, jossa oli tikkaat. Olin siellä kuin Liisa ihmemaassa. Eihän tällaista voi olla olemassakaan, ajattelin. Ei edes Stockmannilla. Stockmannilla olin käynyt ensimmäisen kerran jo viisivuotiaana. Muistan Rotterdamin tavaratalon valot, tuoksut ja värit. Kun tulimme kaupasta ulos, meidät yllätti valtava ukkoskuuro. Kun avasimme oven kadulle, taivaat aukenivat. Satoi rankasti. Salammat iskivät ihan lähelle.

Ihailin isoisääni, joka ohjasi laivaa taitavasti. Paluumatkalla jouduimme kuitenkin myrskyyn, joka pelotti. Pelko ei tullut yöllä, vaan päivällä, jolloin valtavat laineet keinuttavat pientä tyhjää höyrylaivaa kuin lastua. Tuuli oli 14–17 metriä sekunnissa. Sen jälkeen, koko elämäni, olen kunnioittanut korkeita aaltoja. Olen kunnioittanut myös höyrylaivoja. Aina kun olen nähnyt kuvia Titanicista, olen ajatellut omaa matkaani 11-vuotiaana.

Se on minun tapani muistaa: nopeat kuvat, värit ja valot. Sillä tavalla muistan elämäni. Sillä tavalla muistini toimii. Aivotutkijat sanovat, että muisti on yksi unohduksen muoto. Se voi olla totta,

mutta en tietenkään voi tietää, mitä olen unohtanut. On asioita, jotka haluaisin unohtaa, mutta se ei ole mahdollista. Muistini on palvellut minua hyvin koko elämäni. Se on ollut tapani hahmottaa monimutkaisia asioita. Se on auttanut, kun olen ollut eksyksissä. Ja olen kyllä tehnyt tarkkoja muistiinpanoja monista asioista. Ne ovat kuvia, tunnelmia, tunteita, valoja ja värejä.

Samalla tavalla muistan, kun puolisoni lähti pois tästä elämästä vuonna 2021: valot, tunnelmat, värit. En unohda niitä koskaan, vaikka joskus haluaisinkin. Mutta se on osa elämää. Minun elämäni.

Lasinpuhaltajia Karjalassa

Synnyin heti sodan jälkeen, toukokuussa 1946, Mehiläisen sairaalassa keskellä Töölöä ja Helsinkiä. Lapsuuteni oli turvallista ja aurinkoista, ensin Helsingissä, sitten hetken Vaasassa ja myöhemmin Espoon Tapiolassa. Silti sodan läheisyys jätti varmasti jälkensä koko elämäni. Isäni joutui sotaan, mistä kerron kohta lisää.

Synnyin monenkirjavaan karjalaissukuun. Kummatkin vanhempani olivat karjalaisia, toinen Koivistolta, toinen Sortavalasta.

Isäni isä eli isoisäni oli siis merikapteeni Koivistolta.

Äitini äidinpuoleinen suku oli tullut lasinpuhaltajiksi Karjalannannakselle jo 1700-luvulla. Äitini isoisä Andreas Krause oli ollut rikas mies. Andreas Krause oli saanut Pietarin Teknologisesta Instituutista ”Ensimmäisen luokan teknologin” arvon vuonna 1875. Krausin suku oli Böömin lasinpuhaltajia, joita Venäjän keisarinna Katariina II (1762–1796) oli houkutellut maahan halpakorkoisilla lainoilla ja yrittäjän vapauksilla, kun Keski-Euroopassa lasinpuhaltajille pantiin rajoituksia ja Pietarissa tarvittiin ikkunalasiasia. Lasinpuhaltajat asettuivat Baltian alueelle ja Karjalannannakselle. Esi-isäni tulivat Böömistä vuonna 1768.

Andreas Kraus (joka muutti nimensä Krauseksi) oli lasinpuhaltajien jälkeläinen, mutta hän teki omaisuutensa Ukrainassa Harkovin sokeritehtaalla. Andreas Krause oli tehtaan isännöitsijä yli

kymmenen vuotta. Hän menetti lähes koko omaisuutensa Venäjän vallankumouksessa.

Andreas Krause oli vielä Itävallan kansalainen. Hänen kodissaan puhuttiin neljää kieltä: ykköskieli oli saksa, kakkoskieli ruotsi, kolmonen venäjä ja suomi tuli neljäntenä. Ehkä osittain siksi olen ryhtynyt vanhoilla päivilläni opiskelemaan venäjää. Olen myös käynyt äitini kanssa Karjalankannaksella sukumme kartanon perustuksia katsomassa vuonna 2004. Pellot olivat valtavia, mutta ne eivät olleet puskittuneita. Löysimme myös ison lasimöhkäleen kartanon tontin läpi virtaavasta Inojoesta. Se muistuttaa siitä, mistä yksi sukuhaaramme on alun perin tullut. Ja siitä, millä he olivat leipänsä ansainneet, vaikka lopulta omaisuus menikin maailman melskeissä.

Mummini Edith, Andreas Krausen tytär, avioitui kyläseppän pojan kanssa. Äidinpuoleinen isoisäni eli ukki Emil Autio oli kotoisin Jukolan kylästä Suomenlahden rannalta. Kyläseppän kaikki lapset koulutettiin, kolme poikaa ja kaksi tyttöä opiskelivat ylioppilaaksi ja jatkoivat akateemiselle tielle. Kahdesta pojasta tuli juristeja. Toinen heistä eli ukkini teki työnsä Sortavalan pormestarina. Sortavalassa syntyi myös äitini.

Minulla oli onni tuntea kaikki isovanhempani. Suhteet olivat lämpimät erityisesti äitini vanhempiin. Isän isä oli pelottavampi hahmo, mutta suhteet olivat silti hyvät.

Synnyin sodasta toipuvaan Suomeen

Äitini Liisa eli lapsuutensa ja nuoruutensa Sortavalassa ja myöhemmin Helsingissä. Hänen isänsä halusi tyttärestään juristin, mutta Liisa halusi kemisti-insinööriksi, samaan ammattiin, jota hänen äitinsä isä oli harjoittanut. Liisa pääsi Suomen Teknilliseen Korkeakouluun vuonna 1939, juuri ennen sodan alkua. Yliopistot ja korkeakoulut suljettiin sodan sytyttyä, ja äitini perhe evakuoitiin Sortavalasta Helsinkiin. Opiskelu jatkui vuonna 1940, mutta opiskeluaika oli sekavaa ja vaihtelevaa keskellä sotia, pommituksia, lottatöitä,

evakuointia ja naimisiinmenoa. Liisa valmistui samana vuonna kuin minä tulín maailmaan.

Synnyin siis vuonna 1946 keskelle sodasta toipuvaa Suomea, keskelle uuden rakentamista ja keskelle monenlaisia pelkoja ja huolia huomisesta. Synnyin Suomeen, jossa kaikkien oli täytettävä velvollisuutensa ja työtä oli tehtävä alusta lähtien. Synnyin esikoiseksi, ja sekin lisäsi vastuutani. Minun ei odotettu aiheuttavan ongelmia vanhemmilleni, vaan piti selvittää mahdollisimman hyvin itse. Omin voimin.

Isäni, Urpo Ratia, oli myös Karjalasta, Koivistolta. Äitini oli tutustunut Urpoon opiskellessaan Teknillisessä korkeakoulussa, jossa isäni opiskeli kone- ja sähkötekniikkaa ja jossa itse opiskelin paljon myöhemmin.

Äitini Liisa ja isäni Urpo menivät naimisiin vuonna 1945. He asettuivat Helsingin Töölöön, osoitteeseen Nervanderinkatu 7 B 25. Suomessa oli aloitettu vuokrasäännöstely, joka velvoitti kaikkia asunnonomistajia ottamaan itselleen vuokralaisia ylimääräisiin huoneisiinsa. Niinpä äitini ja isäni ja minä asuimme äitini Onni-sedän asunnon kahdessa huoneessa. Kolmannessa huoneessa asui äitini veli Antti ja neljännessä huoneessa Onni-setä itse.

Äitini teki aamiaisen ja päivällisen neljälle ihmiselle joka päivä. Samalla hän yritti hakea töitä. Se oli vaikeaa, koska naimisissa olevia naisia ei haluttu palkata. Parin vuoden jälkeen hän sai kuitenkin töitä Asfaltti Osakeyhtiö Lemminkäisestä. Siellä hän työskenteli yli kolmekymmentä vuotta. Hän perusti Lemminkäiseen keskuslaboratorion, jota hän johti yhtiön tuotteiden tutkimuksen ja kehityksen ohella eläkeikään saakka.

Sukuni vaiheet ovat alkaneet kiinnostaa entistä enemmän, kun olen tullut vanhemmaksi. Ne ovat värikkäät. Elämässä on tehty paljon työtä, mutta samalla myös koulutusta on aina arvostettu jo silloin, kun se oli harvinaista ja harvoille tarkoitettua. Minun kohdallani se tarkoitti, että hyvä koulutus piti saada. Yliopistosta tai korkeakoulusta piti valmistua. Arvosanojen piti olla hyviä. Sitä omat

vanhempani vaativat ja olettivat. Se oli niin itsestään selvää, että siitä ei edes puhuttu. Taiteilijaelämä ei ollut vaihtoehto.

Sodan jälkeen Suomea piti rakentaa kohti uutta tulevaisuutta. Kaikilla oli kiire selvittää, kiire perustaa perhe ja mennä elämässä eteenpäin. En tietenkään muista näitä asioita, koska olin juuri syntynyt. Uskon kuitenkin, että alitajuisesti myös minun koko elämäni jäi jotakin tuosta. Ainakin se oli asenne, että kaikesta selviää, jos tekee asiat hyvin ja tunnollisesti. Puolivalmiit työt ja huolimaton asenne eivät vie mihinkään. Pitää suoriutua ja suorittaa. Se koski myös lapsia.

Lapsuuden kesät ja ”työleirit”

Minulla oli lämpimät suhteet äidinpuoleisiin isovanhempiini. Myös isänpuoleiset isovanhemmat olivat mukavia, mutta joskus hieman pelottavia. Isäni äiti pyöritti Karjalan Koivistolla suurta Penttilän taloa lähes yksikseen, kun isoisä seilasi kaikkia maailman meriä. Sodan jälkeen he saivat pientilan Nurmijärveltä, Raalan kylästä. Siitä tuli Ratian suvun kesäpaikka, jossa karjalanpiirakat tuoksuiivat ja maistuiivat ja simaa sekä kotikaljaa kului hellepäivinä.

Kesäpäivien seikkailuihin kuului myös keinu, jonka Anton Ratia, isäni isä, oli omin käsin rakentanut. Kerran keinun narut katkesivat ja lensin serkkuni Merjan kanssa komeassa kaarella maahan, mutta emme kuitenkaan katkaisseet niskojamme.

Isoisäni Anton Ratia kuoli vuonna 1965. Hänet tunnettiin Parta-Ratiana, ja hän jätti jälkensä merenkulun historiaan. Hänellä oli oma roolinsa myös Marimekon alkavassa tarinassa 1960-luvulla, jolloin hän viihdytti Marimekon vieraita Bökarsin kartanossa tarinoillaan ja olemuksellaan. Ulkomaalaisten vieraiden kanssa keskustelu sujui englanniksi, kielen isoisä oli oppinut maailmalla. Bökarsissa emännöi Armi Ratia, joka oli tuolloin setäni Viljon puoliso.

Äidinpuoleinen ukkini ja mummini olivat ostaneet kesähuvilan Pyhäselän rannalta Pohjois-Karjalasta. Joka kesä kaikki pakattiin

autoon ja ajettiin pitkä matka kapeita teitä. Matka kesti 1950-luvun lopulla 11 tuntia. Menimme huvilalle kesäkuussa, ja palasimme takaisin Helsinkiin elokuussa.

Pelottavinta Pyhäselän huvilalla oli hevos- ja lehmihaka. Hevonen oli hieman liiankin kiinnostunut pääkaupungista tulleista lapsista. Kesätalossa kaikkien piti tehdä omat työnsä. Lapsien erityinen tehtävä oli hakea kaupasta tarvittavat ostokset ja isoisälle tupakkaa, jota kutsuttiin pilliklubiksi. Muistan vieläkin tupakan hajun, joka leijui aina vahvasti isoisäni vaatteissa.

Opin käyttämään kirvestä jo kahdeksanvuotiaana, kun halot piti hakata hellan lämmitystä varten. Ongimme kaloja, kiertelimme rantoja, soudimme Pyhäselällä, ja välillä jännitystä lisäsivät uitot, jotka toivat tukkeja ja tukinuittajia myös meidän rantaamme. Tukkijätkät ja muut äijät tulivat tutuiksi.

Mummi komensi aina meidät metsään hakemaan metsämansikat ja mustikat, jotta saisimme lounaalla mustikka-mansikkamaitoa jälkiruoaksi. Toisinaan lähdimme metsään ukin kanssa. Siellä hän kertoi meille kaikki tuhat jutut, joita ei ollut tarkoitettu mummin korville.

Kasvoin keskellä karjalaisia sukuja. Ilon, tunteiden, työn ja kaipaustenkin keskellä. Keskellä huolenpitoa ja monia sukupolvia. Ja myös keskellä monia kulttuureja, monia kieliä, jotka olivat itsensäselvyyksiä. Tästä minulle oli paljon hyötyä, kun omat työni veivät minut moniin maihin ja maanosiin. Nautin kansainvälisyydestä. Koen, että se on rakennettu minuun jo syntymässäni ja lapsuudessani.

Sotien jäljet, isän vaatimukset

Sota jätti jälkensä isääni. Ne olivat kirjaimellisesti sellaiset jäljet, joista ei päässyt eroon ja jotka näkyivät. Sen lisäksi sota jätti jälkiä, jotka jäivät syvälle hänen mieleensä ja ajatteluunsa.

Isäni ilmoittautui sodassa vapaaehtoisena kaukopartioretkeen. Kaukopartio hiihti Äänisjärven ylitse, ja tavoitteena oli tuhota

Venäjän talvilaivasto. Isäni hiihti miinaan ja menetti jalkansa. Hän oli ainoa upseeri, joka jäi kaukopartiosta henkiin. Vastavakoilu oli saanut selville, mihin kaukopartio palaisi tehtävän suoritettuaan, ja kaikki upseerit isääni lukuun ottamatta sekä suuri osa miehistöstä tapettiin järven jäällä. On suuri ihme, että isäni selvisi hengissä. Uskon, että kokemus muutti isäni koko elämän. Isäni oli ollut akateeminen hiihtomestari ja muutenkin kova urheilija.

Isä siirsi toiveensa ja odotuksensa meihin lapsiin. Varsinkin minuun, koska olin esikoinen. Nyt monien vuosien jälkeen ymmärrän, että suorittamisen tarve siirtyi minuun isäni kohtalon kautta. Minulta odotettiin suoriutumista ja suorittamista: se on ollut voima, joka on vienyt minua elämässä eteenpäin, mutta toisinaan se on vienyt minut mukanaan. Ja siitä läheiseni ovat joutuneet kärsimään.

Olen tehnyt omat kaukopartioretkeni, vaikka henkeni ei ole ollut vaarassa. Olen ottanut riskejä, olen hakeutunut vaikeisiin tilanteisiin, ja olen nauttinut siitä, että kaikesta on selvitty. Omassa isässäni selviytyminen kuoleman vaarasta näkyi paitsi henkisesti myös fyysisesti. Hän eli jalkaproteesinsa kanssa. Muistan, että lapsuuden kaverini ja lapseni saivat potkia proteesia. Se oli heidän mielestään hauskaa.

Isäni ei puhunut kokemuksestaan eikä sodasta juuri koskaan. Vasta kun hän oli kuollut, kaukopartioretken vaiheet selvisivät. Tiedot saimme sota-arkistoista, mutta emme kuulleet juuri mitään isältäni.

Isä oli ahkera, aktiivinen, yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kiinnostunut mies. Hänellä oli oma työnsä, mutta hän oli mukana myös yritysten hallituksissa. Yrityksiä, joissa isä oli johtotehtävissä, olivat esimerkiksi Merivaara, Marimekko, Instrumentarium ja Satorurve.

Omaan lapsuuteeni sodan läheisyys ei vaikuttanut. Tai en ainakaan muista sitä. Mieleeni on jäänyt huolettomia, auringon, veden ja pitkien kesäpäivien värittämiä muistoja isoisän ja ukin huviloilta. Huoli tuli elämään, kun Joensuun huvilalla ukki alkoi sairastaa. Naapurin kesähuvilalla asui tunnettu Bromsin perhe, jotka olivat ukin ja mummin ystäviä. Heidän poikansa Bengt, sittemmin oikeustieteen

professori, ajoi perheensä suurta amerikkalaista autoa, joka oli turkoosi Buick Cabriolet ja suuri harvinaisuus Joensuun kaduilla. Turkoosinvihreässä, pehmeästi liikkuvassa amerikanraudassa oli valkosivuiset suuret renkaat. Pääsin auton kyytiin ensimmäisen kerran, kun ukkia vietiin sairaalaan. Kuolema hipaisi minua ensimmäistä, mutta ei viimeistä kertaa. En nähnyt ukin kuolemaa, mutta olin mukana matkalla sairaalaan.

Kaikki tiet veivät Karjalaan

Mummini Edith asui Helsingissä, Töölössä, ja kävin lapsena hänen luonaan paljon. Joulut olivat tärkeätä aikaa. Silloin ostin joulukuusen ja Stellan leipomosta piparkakut, kakut ja muut leivonnaiset. Mummilli oli laaja ystäväpiiri, ja hän pystyi keskustelemaan ruotsiksi, saksaksi ja suomeksi. Venäjää ei koskaan puhuttu. Hän itse sanoi, ettei osannut sitä. Se ei tietenkään pitänyt paikkaansa. Mummi kertoi vuoden 1918 tapahtumista vasta ukin kuoleman jälkeen. Ne olivat tarinoita pimeästä yöstä, jolloin hyökkääjiä oli paettu hevosella – jännittäviä juttuja pienelle pojalle. Kasvoin suvun tarinoiden keskellä, ja usein kaikki tiet veivät Karjalaan.

Eräästä joulusta mieleeni on jäänyt, että isä pakotti minua harjoittelemaan dynamiikan laskuja joululomalla, kun laskuharjoitukset Teknillisessä korkeakoulussa eivät menneet hänen mielestään parhaalla mahdollisella tavalla. En kehdannut kertoa kenellekään tästä.

Isän kanssa otimme yhteen opiskelupaikastani. Hänen mielestään minun ei olisi missään tapauksessa pitänyt pyrkiä Teknilliseen korkeakouluun. Hän katsoi, että ainoa hyväksyttävä syy päästä sinne oli se, että pääsisin soittamaan Retuperän WBK:hon. Isän mielestä minun olisi pitänyt mennä Kauppakorkeakouluun. Pidin pääni, ja pääsin Teknilliseen korkeakouluun. Ja toki myös Retuperän WBK:hon, jossa syntyi elämän mittaisia ystävyysuhteita.

Kun olin päässyt opiskelemaan, meitä kannustettiin osallistumaan kaikkeen mahdolliseen toimintaan. Erityisesti piti osallistua

ylioppilaskunnan toimintaan ja pyrkiä ylioppilaskunnan hallitukseen. Olin hallituksen puheenjohtajana viimeisen opiskeluvuoteni 1970, jolloin ylioppilasmaailma politisoitui. Isälle nämä olivat tärkeitä asioita, sillä hän itse oli toiminut Suomen ylioppilaskuntien liiton puheenjohtajana. Samaan aikaan musiikki vei kuitenkin minulta paljon aikaa. Rakastan musiikkia. Soitin trumpettia sekä Polyteknikkojen Orkesterissa että Retuperän WBK:ssa, ja trumpetti soi edelleen puoli vuosisataa myöhemmin.

Meitä lapsia ei piiskattu, mutta joskus saimme tukistuksia tai luunappeja. Sääntöjä piti noudattaa. Kaikkien piti hoitaa omat hommansa. Yhteistä aikaa ei ollut paljon, koska kaikilla oli kiireitä. Oli sovittu, että isä hoitaa yhteiskunnalliset tehtävänsä ja yritystehtävät. Äiti puolestaan hoiti yritystehtävänsä ja kodinhoidon. Monien tuttaviemme mielestä äidistäni olisi voinut tulla vaikka minkä alan tiedenainen. Hän julkaisi 1950-luvulla *Kotikemistin reseptikirjan*, joka sai huomiota esimerkiksi *Helsingin Sanomissa*. Hän myös käänsi saksasta pojille tarkoitettua *Kolumbus*-nimistä tietokirjaa. Hän oli kirjallisesti erityisen lahjakas.

Äitiäni saan kiittää musiikista

Äitiäni saan kiittää musiikista. Isäni rakensi meille itse levysoittimen, ja pian meillä soi musiikki joka päivä. Kuuntelimme muun muassa Jussi Björlingin laulamia kuuluisia aarioita, mutta kesti jonkin aikaa, ennen kuin meille tuli vaikkapa Elvis Presleyn laulamana single ”It’s now or never”, joka tietenkin räjäytti teini-ikäisen tajunnan. Osallistuin koululaisopperoihin 1950-luvun lopulla ja 1960-luvun alussa äidin pakottamana ja ”torahampaat ulkona”, mutta ymmärsin, että äitini halusi opettaa meille lapsille hengen sivistystä. Äitini oli elämänsä loppuun saakka minulle todella tärkeä ihminen.

Musiikki tuli omaan elämäni toden teolla, kun olin kahdeksanvuotias. Aloitin silloin pianonsoiton ja jatkoin sitä lähes kymmenen vuotta. Minulla oli kaksi loistavaa pianonsoiton opettajaa. Toinen

heistä oli Seija Saarikko, sittemmin Järvinen, joka pakotti minut myös osallistumaan musiikkikilpailuihin, joihin en muuten olisi osallistunut. Se oli määrätietoista positiivista pakottamista.

Piano jäi kuitenkin pois teini-iässä. Tapiolan Eräpojat tarvitsi soitto-kuntaan torven soittajia, joten tartuin trumpettiin. Aloitin opinnot Olavi Huuskon johdolla, mutta aika nopeasti siirryin legendaarisen Lauri Ojalan oppilaaksi. Lauri Ojala oli Helsingin kaupunginorkesterin ykköstrumpetisti. Helsingin Bulevardilla oli tunnettu Soitin-Mirsch-musiikkiliike, jonka oli aikoinaan perustanut itävaltalainen pariskunta. Kaupassa myytiin ja korjattiin erityisesti puhallinsoittimia, ja kaupan alakerrassa annettiin soittotunteja. Siellä kävin Ojalan opissa pari vuotta. Huomasin pian, että siellä oli paljon parempia torven tööttäjiä kuin minä. Mutta opin valtavasti lyhyessä ajassa.

Tapiolan lukio syntyi, kun Helsingin uusi yhteiskoulu perusti Tapiolaan sivupisteen. Syntyi Tapiolan yhteiskoulu, jonka johtokunnan puheenjohtaja isäni ehti olla 30 vuotta. Koulu oli aivan lähellä kotiamme. Moni meistä lähitalojen pojista oli partiossa Tapiolan Eräpojissa. Kilpailimme keskenämme eri lajeissa ja harrastimme sääkerhoa, taidekerhoa, musiikkia ja vaikka mitä.

Tapiolan lukio kasvoi, monipuolistui ja menestyi samalla, kun alueelle muutti uusia asukkaita. Koululla oli paljon kunnianhimoa päästä nousemaan maan johtavien koulujen joukkoon. Se oli kokeilukoulu, ja myös meillä kotona oli selvää, että kaikkea kokeillaan. Tietenkin pitkä matematiikka ja fysiikka kuuluivat pakettiin. Niiden lisäksi opiskelin neljää kieltä: englannin, ruotsin, saksan ja ranskan. Rakastuin ranskan kieleen ja pääsin opiskelemaan kieltä Lyonin yliopistoon ulkomaalaisille tarkoitettulle kurssille muutamaksi kukaudeksi ennen armeijaan menoa.

Vasta vuonna 1993 huomasin, että matka Lyoniin oli ollut hyvä idea. Olin Koneen palveluksessa Ranskassa, jossa tehtävänäni oli sulkea Lillessä oleva nosturitehdas ja neuvotella yhteisyritys Ahlstromin omistaman nosturitehtaan kanssa. Tässä onnistuttiinkin ja nosturitehdas siirrettiin Orleansiin Pariisin eteläpuolelle. Lukiossa ja

Lyonissa opittu ranska tuli tositarpeeseen yllättävän helposti ja nopeasti.

Tapiolan lukiossa opimme kunnioittamaan kulttuuria, taidetta ja musiikkia. Kävimme taidenäyttelyissä ja konserteissa ja tutustuimme moniin tuleviin taiteilijoihin ja huippumuusikoihin.

Perustimme kouluun oman tanssiorkesterin, jossa opettelimme soittamaan swingiä ja myös jazzia. Niitä meille opetti muun muassa tunnettu saksofonisti Unto Haapa-aho. Koulussa oli kuitenkin kilpaileva orkesteri, joka oli löytänyt Beatlesin ja rautalangan. Hävisimme suosiossa kuusi-nolla. Mutta oli meillä myös huippuhetkemme. Esimerkiksi ajan suuriin tähtiin kuulunut laulajatar Arja Tuomarila oli kerran solistinamme. Ja me yritimme säestäessämme kaikkemme.

Aioin nostaa trumpetin naukaan, kun kirjoitin ylioppilaaksi ja pyrin Teknilliseen korkeakouluun. Olin vielä lähdössä armeijaan ennen opiskelua. Olin hylkäämässä soittimen sen takia, että minusta tuntui, etten koskaan onnistuisi soittamaan trumpettia kauniisti.

Armeijassa tapasin onneksi Hannu Sopasen, joka oli loistava trumpettisti. Siviilissä Sopanen toimi myöhemmin muun muassa Kuopion sinfoniaorkesterin kapellimestarina ja oli Imatra Big Band Festivalin perustajia ja kantavia voimia. Hannu Sopanen opetti minulle trumpetin äänenmuodostusta, ja pääsin aliupseerikoulussa hänen johdollaan siinä eteenpäin.

Minulla ei kuitenkaan tuolloin ollut musiikissa improvisaation taitoa. Eikä minulla ole sitä vielä. On jäänyt harmittamaan, että sitä taitoa en ole oppinut, vaikka yritystä on ollutkin. Olen aina kadehtinut niitä soittajia, jotka ”vain ottavat torven ja alkavat soittaa sillä”. Nyt tiedän, että taustalla on aina paljon harjoittelua ja työtä, jotta soitto näyttää ja kuulostaa helpolta. Olisi pitänyt kärsivällisesti opiskella soittoa ja musiikin teoriaa enemmän. Voi myös olla, että ihmisenäkään en ole kovin hyvä improvisoimaan. Luotan enemmän suunnitelmiin ja haluan varmistaa asiat. Toiset osaavat myös improvisoida yrityksissä. Minä en kuulu heihin.

Silti mietin myös ryhtymistä ammattimuusikoksi, kun olin aloittanut opiskelut. Tutustuin Teknillisessä korkeakoulussa Ylermi Pöyjärveen, joka oli tuolloin Polyteknikkojen Orkesterin kapellimestari. Ystävät pakottivat Yllän opiskelemaan laivanrakennuksen diplomi-insinööriksi, mutta hänen todellinen kutsumuksensa oli musiikki. Hän soitti Kansallisoopperan orkesterissa, ja sieltä hän siirtyi Helsingin kaupunginorkesteriin eikä tehnyt päivääkään insinöörin töitä.

Soitin Polyteknikkojen Orkesterissa ja sen puhallinorkesterissa. Ennen opiskelujen aloittamista pääsin mukaan Reserviupseerikoulun Big Bandiin ja soitin myös perustetussa Dixie Bandissa. Siellä tutustuin sittemmin legendaarisiin muusikoihin, kuten rumpali Ande Päiväläiseen ja laulaja Jussi Raittiseen. Ne olivat hienoja aikoja. Pääsin soittamaan loistavien ja inspiroivien ihmisten kanssa.

Isäni jätti elämäni etsinnän

Isäni sanoi aina, että Teknillinen korkeakoulu oli minulle väärä paikka. Hänestä minulla ei ollut insinöörin elkeitä. En ihan tarkkaan tiedä, mitä hän tarkoitti. Mutta hän oli oikeassa. Todellista insinööriä minusta ei tullut, vaan olin kiinnostuneempi kaupallisista asioista ja liikkeenjohtamisesta. Isähän ilmoitti myöhemmin hyväksyneensä opiskeluni Teknillisessä korkeakoulussa Retuperän WBK:n jäsenyyden perusteella. Olikohan se kuitenkin keksitty tarina.

Isäni jätti minuun elämän mittaisen etsinnän kaipuun. Toisinaan mietin, että miten hitossa voisin lyödä äijän. Varsinkin 1980-luvulla ajattelin paljon itseäni ja isääni. Mietin, miksi pitää olla älyttömän vaativa ja miksi pitää koko ajan pyrkiä jonnekin. Olin jossakin kohtaa myös aika katkera, kun kävin näitä keskusteluja isäni kanssa. Samalla taistelin ainaisen riittämättömyyden tunteen kanssa. Riittämättömyyden tunne liittyi loputtomaan kilvoitteluun. Se oli kova yhdistelmä.

Sain toki kiitoksia vanhemmiltani menestyksestäni. Perheesämme ei kuitenkaan eletty kiitoksista, vaan kaikkien oli onnistuttava omillaan. Kaikilta odotettiin hyviä suorituksia. Eläköidytyään